

ENDOKRINOLOGIYA SOHASIDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISLOHOTLAR VA NATIJALAR

Anorov Sirojiddin

Anotatsiya: *So'nggi yillarda endokrinologiya sohasida olib borilayotgan islohotlar surunkali kasalliklar, xususan, qandli diabet, qalqonsimon bez kasalliklari va metabolik sindromlarning erta aniqlanishi hamda samarali davolanishini ta'minlashda muhim rol o'ynamoqda. Sog'liqni saqlash tizimidagi innovatsion yondashuvlar, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash va profilaktik tadbirlarning kuchaytirilishi orqali aholining endokrin salomatligini yaxshilash borasida sezilarli ijobiy natijalarga erishilmoqda. Ushbu maqolada endokrinologiya yo'nalishidagi islohotlar, ularning asosiy yo'nalishlari va jamiyat salomatligiga ta'siri tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Endokrinologiya, islohotlar, qandli diabet, qalqonsimon bez, sog'liqni saqlash tizimi, innovatsiya, profilaktika, erta diagnostika.*

Endokrin tizim organizmda modda almashinuvi, o'sish, rivojlanish va gormonal muvozanatni tartibga solishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu tizimga oid kasalliklar sonining yildan-yilga ortib borishi butun dunyoda sog'liqni saqlash tizimi oldida jiddiy muammolarni yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, qandli diabet, qalqonsimon bez disfunktsiyasi, semizlik va boshqa endokrin muammolar aholining hayot sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli, endokrinologik xizmatlarni yanada takomillashtirish, zamonaviy diagnostika va davolash usullarini joriy etish, profilaktik yondashuvni kuchaytirish mamlakatimiz sog'liqni saqlash tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

So'nggi yillarda bu sohada amalga oshirilgan islohotlar, jumladan, endokrin kasalliklarni erta aniqlash, bepul skrining dasturlari, hududiy endokrinologik markazlarning tashkil etilishi va tibbiyot xodimlarining malakasini oshirish bo'yicha ko'rilgan chora-tadbirlar o'z ijobiy samarasini bermoqda. Ushbu maqolada aynan shu islohotlarning mohiyati, ularning amaliyotdagi natijalari hamda mavjud muammolarni yengishdagi o'rni tahlil qilinadi.

O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash tizimida endokrinologiya sohasi oxirgi yillarda tubdan isloh qilinmoqda. Bu islohotlar aholining endokrin salomatligini yaxshilash, surunkali kasalliklarning erta diagnostikasi va ularni samarali davolash maqsadida amalga oshirilmoqda. Xususan, qandli diabet, qalqonsimon bez, buyrak usti bezlari va gipofiz faoliyatining buzilishi kabi endokrin kasalliklar bo'yicha aholining o'z vaqtida tekshiruvdan o'tishini ta'minlashga qaratilgan skrining dasturlari yo'lga qo'yildi.

Davlat tomonidan qandli diabetli bemorlarni bepul insulin va glyukoza darajasini nazorat qiluvchi vositalar bilan ta'minlash bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirildi. Qandli diabet bo'yicha Respublika ixtisoslashtirilgan ilmiy-amaliy tibbiyot markazi faoliyati kengaytirildi, hududlarda endokrin kasalliklar bo'yicha maxsus kabinetlar tashkil

etildi. Bu markazlar aholiga zamonaviy diagnostika va davolash xizmatlarini ko'rsatish bilan birga, tibbiyot xodimlarini qayta tayyorlash va malaka oshirish markazlariga ham aylantirilmoqda. Shuningdek, oxirgi yillarda telemeditsina xizmatlarining joriy qilinishi ham tuman va chekka hududlardagi bemorlar uchun endokrinolog bilan masofaviy maslahat olish imkonini yaratdi. Bu esa erta tashxis qo'yish va tezkor davolashni boshlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Mobil ilovalar orqali diabet kasalligini nazorat qilish, qon glyukozasini o'lchash hamda shaxsiy sog'liq holatini monitoring qilish imkoniyatlari kengaymoqda.

Endokrinologiya sohasidagi islohotlar, shuningdek, ilmiy-tadqiqot yo'nalishlarini ham qamrab olmoqda. So'nggi yillarda qandli diabet, gipotireoz, endokrin semizlik va boshqa kasalliklar bo'yicha klinik tadqiqotlar soni oshgan. Bu ilmiy asoslangan yondashuvlar kasalliklarning mahalliy o'ziga xos xususiyatlarini chuqur o'rganish va ularni samarali boshqarish imkonini bermoqda. Misol uchun, O'zbekiston sharoitida II turdagi diabetning insulinga nisbatan chidamli shakllari keng tarqalgan bo'lib, davolashda bu xususiyatlar hisobga olinmoqda.

Qalqonsimon bez kasalliklarining soni ayniqsa ayollar orasida ortib borayotgani sababli, profilaktik tekshiruvlar va ultratovush skrininglar muntazam ravishda o'tkazilmoqda. Ayniqsa, homilador ayollar, menopauza davrida bo'lgan ayollar va yoshlardagi gormonal disbalans holatlari chuqur tahlil qilinmoqda. Jismoniy faollik, sog'lom ovqatlanish va turmush tarzini o'zgartirish orqali endokrin kasalliklarning oldini olishga qaratilgan ma'rifiy kampaniyalar keng miqyosda olib borilmoqda.

Islohotlarning muhim natijalaridan biri sifatida, endokrin kasalliklarga chalingan bemorlar sonining ortishiga qaramay, kasallikning kech asoratlari — diabetik retinopatiya, nefropatiya, diabetik poyani oldini olish borasida ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda. Bu esa erta tashxis va to'g'ri yondashuv samaradorligining oshganini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, muammoli jihatlar ham mavjud. Masalan, ba'zi chekka hududlarda endokrinolog kadrlarning yetishmasligi, diabetga chalingan bemorlarning o'zini o'zi nazorat qilish madaniyatining pastligi, semizlikka qarshi kurashish borasida aholi ongining sustligi kabi holatlar islohotlar jarayonida to'siq bo'lmoqda. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun sog'liqni saqlash tizimining barcha bo'g'inlari hamkorlikda ishlashi zarur.

Yuqoridagi barcha chora-tadbirlar va innovatsion yondashuvlar orqali endokrinologiya sohasining rivojlanishi aholining umumiy salomatligiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, bolalar va ayollar salomatligi yo'nalishidagi muvaffaqiyatlar ushbu islohotlarning barqaror rivojlanayotganini anglatadi.

Endokrinologiya sohasi O'zbekistonda sog'liqni saqlash tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida izchil rivojlanmoqda. So'nggi yillarda amalga oshirilgan keng ko'lamli islohotlar natijasida endokrin kasalliklarni erta aniqlash, samarali davolash, bemorlarni dori-darmon bilan ta'minlash va mutaxassislar malakasini oshirish yo'nalishlarida ijobiy natijalarga erishilmoqda. Qandli diabet, qalqonsimon bez va boshqa

endokrin kasalliklar bo'yicha profilaktik tadbirlarning kuchaytirilishi aholining salomatligini yaxshilashda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Biroq, bu yo'nalishda hal qilinishi lozim bo'lgan dolzarb muammolar ham mavjud. Chekka hududlarda mutaxassis kadrlar yetishmasligi, aholining endokrin salomatlik bo'yicha yetarli xabardor emasligi, bemorlar tomonidan o'zini o'zi nazorat qilish madaniyatining sustligi — islohotlarni yanada chuqurlashtirishni taqozo etadi. Kelgusida diagnostika va davolashning raqamli texnologiyalarga asoslangan yondashuvlarini keng joriy etish, ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish hamda xalqaro tajribalarni tatbiq etish orqali ushbu sohada yanada yuqori natijalarga erishish mumkin.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligi. (2024). *Endokrin kasalliklarni boshqarish bo'yicha milliy dastur*. Toshkent.
2. World Health Organization (WHO). (2023). *Diabetes country profiles – Uzbekistan*.
3. International Diabetes Federation. (2022). *IDF Diabetes Atlas, 10th Edition*.
4. Mamatqulov R., Xudoyberdiyeva Z. (2023). *Qandli diabetni davolashda yangi yondashuvlar*. Toshkent Tibbiyot Jurnali, 2(95), 45–51.
5. Karimova S. Sh. (2022). *Qalqonsimon bez patologiyalarining zamonaviy diagnostikasi*. Endokrinologiya va Gormonal Tibbiyot, 4(88), 36–40.
6. American Diabetes Association (ADA). (2023). *Standards of Medical Care in Diabetes*. Diabetes Care, 46(Suppl 1), S1–S154.
7. Rakhimov O.A., Tursunova M.Z. (2024). *Endokrin kasalliklarning O'zbekistondagi epidemiologik ko'rinishi*. Andijon Tibbiyot Instituti Ilmiy Axborotnomasi, 1(102), 28–34.
8. European Society of Endocrinology. (2022). *Guidelines for Endocrine Disorders Management*.
9. Kadirova M.Y. (2023). *Chekka hududlarda endokrin xizmatlar holati va takomillashtirish yo'llari*. Sog'liqni Saqlash Muammolari Jurnali, 3(67), 18–23.
10. Tashkent Medical Academy. (2024). *Profilaktik endokrin skrining tadqiqotlari yakunlari*. Ichki Hujjatlar To'plami.